

**SZENT ISTVÁN
EGYETEM**

GÖDÖLLŐ

**MULCSOZOTT ÉS MULCSOZATLAN BURGONYAPARCELLÁK
FUTÓBOGÁR- (CARABIDAE), SZÁZLÁBÚ- (CHILOPODA),
VALAMINT TALAJLAKÓ KÁRTEVŐ- ÉS MIKROÍZELTLÁBÚ-
EGYÜTTESEINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA**

Doktori értekezés tézisei

DUDÁS PÉTER

GÖDÖLLŐ

2018

A doktori iskola megnevezése:

Növénytudományi Doktori Iskola

tudományága:

Növénytermesztési és Kertészeti

vezetője:

Dr. Helyes Lajos, DSc, egyetemi tanár
Szent István Egyetem
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar
Kertészeti Intézet

Témavezető:

Dr. Tóth Ferenc, PhD, egyetemi docens
Szent István Egyetem
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar
Növényvédelmi Intézet

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

Tartalom

1	Bevezetés	4
1.1	Célkitűzés	4
2	Anyag és módszer	6
2.1	A vizsgálat helye, jellemzői és a vizsgálati parcellák elrendezése.....	6
2.2	Az adatok statisztikai értékelése.....	8
3	Eredmények	9
3.1	Futóbogarak egyed- és fajszámának alakulása.....	9
3.2	Százlábúak egyed- és fajszámának alakulása.....	12
3.3	Pattanóbogarak egyed- és fajszámának alakulása	14
3.4	Mikro-ízeltlábú csoportok egyedszámának alakulása	15
3.5	A széna- és lombmulcsozás hatása a burgonyatermésre	18
3.6	Új tudományos eredmények	19
4	Következtetések és javaslatok.....	20
5	Dudás Péter közleményei.....	21
5.1	Közlemények az értekezés témaköréből.....	21
5.2	Egyéb közlemények.....	22

1 Bevezetés

A szerves talajtakarás hatásai a burgonyatermesztésben általában előnyösek, mivel a mulcsozás fokozza a termés mennyiségét ([BHULLAR et al. 2015](#)) és javítja a minőségét ([DVOŘÁK et al. 2012](#)), bűvóhelyet jelenthet a kártevők természetes ellenségeinek ([BRUST et al. 2003](#)), és csökkentheti az egyik legfőbb károsító, a burgonyabogár (*Leptinotarsa decemlineata* Say) egyedszámát ([DVOŘÁK et al. 2013](#)).

A Carabidae fajok haszna jelentős a növényvédelemben, mivel a fajok nagy része ragadozó vagy vegyes táplálkozású ([HENGEVELD 1980](#)). A Chilopoda osztály fajai szintén ragadozó életmódot folytatnak ([MINELLI 2011](#)). A talajlakó élő szervezetek fontos szerepet játszanak a növényi tápanyagok feltáródásában, a talaj szerkezetének kialakításában. Ha felszaporodnak, fokozódik a talaj termékenysége. Kultúr-beavatkozásokkal elősegíthetjük az ezen élőlények számára kedvező feltételek kialakulását a talajban ([KEMENESY 1972](#)).

1.1 Célkitűzés

Munkám céljaul tűztem ki, hogy Barber-féle talajcsapdával, EDAPHOLOG® talajszondával, valamint talajmintavétellel felmérjem házikerti környezetben a szénával és lombbal végzett talajtakarás egyes ízeltlábú szervezetekre gyakorolt hatását. Céлом volt továbbá annak kiderítése, hogy növényvédelmi és gazdasági szempontból érdemes-e a burgonya talaját takarni a lakosság számára könnyen hozzáférhető szerves talajtakaró anyagokkal, és a takarás milyen előnyökkel és kockázatokkal járhat a házikerti burgonyatermesztésben.

Vizsgálataim során az alábbi kérdésekre kerestem a választ:

- A széna és a lombmulcsozás képes-e megváltoztatni a pattanóbogár imágók, továbbá a predátor fajok közül a futóbogarak imágóinak és a százlábúak egyedeinek területi megoszlását?
- A szénatakarás milyen hatással van a ragadozó ízeltlábúak potenciális zsákmányállataira, a mikroízeltlábúakra?
- Tapasztalható-e a fajdiverzításban különbség a különböző mikrohabitatokban: a takaratlan, a szénamulccsal és a lombmulccsal takart talajfelszínen?
- Mutatnak-e a domináns fajok eltérő mikrohabitat-preferenciát a futóbogár, pattanóbogár imágók és a százlábúfajok esetében?
- Nagyobb-e a ritka fajok előfordulási gyakorisága a széna- és a lombmulccsal takart talajfelszínen a takaratlan felszínhez képest?
- A talajmintavételezési módszer vagy a talajszondázás alkalmasabb a mikroízeltlábúak területi megoszlásának a felmérésére?
- Okoz-e a szénatakarás a szénával kezelt parcellákban mikroízeltlábú-egyedszámnövekedést a takaratlan parcellákhoz képest?
- Hogyan hat a lomb- és a szénatakarás a burgonyagumókon tapasztalható cserebogár- és bagolylepkelárvák okozta odvasítás és pattanóbogár-lárvák okozta fűrés kártételre és a termés hozamra?

2 Anyag és módszer

2.1 A vizsgálat helye, jellemzői és a vizsgálati parcellák elrendezése

Kutatásomhoz szervesen kapcsolódik Ambrus Gergely doktori munkája, aminek témája a takart és takaratlan burgonyaparcellák pókegyütteseinek összehasonlító elemzése. A vizsgálati helyszíneink ezért részben átfedésben voltak. Kutatási helyszíneinket az alábbi hat település hét területén választottuk (1. táblázat):

- I. Ambrus Gergely kezelése alatt álló helyszínek: Pest megyében Budapest (Rákoscsaba), Gödöllő (a Blaha nevű városrészben, és a Szent István Egyetem kísérleti terén) és Isaszeg; Borsod megyében: Nagyecser. Mintavételi eszköz: Barbe-féle talajcsapda.
- II. Saját kezelésem alatt álló helyszínek: Pest megyében: Budaörs; Veszprém megyében: Hidegkút. Mintavételi eszköz: 2011-2013-ig Barber-féle talajcsapda, 2014-2015-ben EDAPHOLOG® talajszonda és talajmintavételezés.

Budaörsön és Hidegkúton 2011-től 2013-ig helyszínenként négy ismétlésben 12; 3 m × 4 m nagyságú parcellát állítottam be, háromféle kezeléssel. A vizsgált gumókártevők kártételének mértékét az ősszel betakarított burgonyagumókon mértem fel a rágásképek alapján. 2014-ben és 2015-ben már csak egyetlen helyszínen, Hidegkúton adódott lehetőségem folytatni vizsgálataimat, ekkor a burgonyatermesztés kizárólag szénával takart és kontroll parcellákon (6–6 parcella) folytatódott a már említett parcellaelrendezéssel.

1. táblázat A vizsgálati parcellák részletes jellemzői

Vizsgálat évei	Vizsgálati helyszínek	Budapest (Rákoscsaba)	Budaörs	Gödöllő (Blaha városrész)	Gödöllő (SZIE kísérleti tér)	Hidegkút	Isaszeg	Nagyecser
	Előző növényzet	kertészeti kultúrák	gyep	kertészeti kultúrák	burgonya, napraforgó	gyep	gyep	gyep
	Talajtípus	agyagbemosódásos barna erdőtalaj	Ramann-féle barna erdőtalaj	Ramann-féle barna erdőtalaj	agyagbemosódásos barna erdőtalaj	Ramann-féle barna erdőtalaj	agyagbemosódásos barna erdőtalaj	sztyeppesedő réti-és réti szolonyec
2011	Kezelések száma	0	3	0	0	3	0	0
	Ismétlések száma	0	4	0	0	4	0	0
	Parcellaszám × méret	0	12 × 12m ²	0	0	12 × 12m ²	0	0
	Csapdák száma parcellánként	0	2	0	0	2	0	0
	Gyűjtött ízeltlábú-csoportok	0	futóbogarak, pattanóbogarak, százlábúak	0	0	futóbogarak, pattanóbogarak, százlábúak	0	0
2012	Kezelések száma	2	3	2	2	3	2	2
	Ismétlések száma	1	4	1	1	4	1	1
	Parcellaszám × méret	2 × 48m ²	12 × 12m ²	2 × 240m ²	2 × 132m ²	12 × 12m ²	2 × 28m ²	2 × 60m ²
	Csapdák száma parcellánként	5	2	9	7	2	4	6
	Gyűjtött ízeltlábú-csoportok	százlábúak	futóbogarak, pattanóbogarak, százlábúak	százlábúak	százlábúak	futóbogarak, pattanóbogarak, százlábúak	százlábúak	százlábúak
2013	Kezelések száma	0	3	2	2	3	2	2
	Ismétlések száma	0	4	1	1	4	1	1
	Parcellaszám × méret	0	12 × 12m ²	2 × 240m ²	2 × 132m ²	12 × 12m ²	2 × 28m ²	2 × 12m ²
	Csapdák száma parcellánként	0	2	9	7	2	4	4
	Gyűjtött ízeltlábú-csoportok	0	futóbogarak, pattanóbogarak, százlábúak	százlábúak	százlábúak	futóbogarak, pattanóbogarak, százlábúak	százlábúak	százlábúak
2014-2015	Kezelések száma	0	0	0	0	2	0	0
	Ismétlések száma	0	0	0	0	6	0	0
	Parcellaszám × méret	0	0	0	0	12 × 12m ²	0	0
	Csapdák száma parcellánként	0	0	0	0	1	0	0
	Talajmintavételezések száma parcellánként	0	0	0	0	2	0	0
	Gyűjtött ízeltlábú-csoportok	0	0	0	0	mikro-izeltlábúak	0	0

2.2 Az adatok statisztikai értékelése

Az adatok statisztikai elemzése során egytényezős varianciaanalízist Tukey-féle post hoc teszttel; Kruskal-Wallis próbát Mann-Whitney-féle páronkénti összehasonlítással, Bonferroni korrekcióval, illetve korrekció nélkül; főkomponens-analízist (PCA); valamint párosított t-próbát használtam. Számításaimhoz az R 3.4.4 ([R CORE TEAM 2015](#)), a Past3 ([Paleontological Statistics Version 3.16 2017](#)) és az [SPSS Statistics 20 2016](#) programokat használtam. A nyers egyedszám-adatok $\log(x+1)$ transzformálását és az adatok rendezését Microsoft Excel® táblázatkezelő programmal hajtottam végre.

A statisztikai próbák során ismétlésnek egy adott helyszín egy adott parcellájának adott évi összesített fogásadatait tekintettem. Ez Budaörs és Hidegkút fogásadatainak összevont elemzésénél kezelésként 12 ismétlést jelentett mind a futóbogarak, pattanóbogarak és a százlábúak (2 helyszín \times 3 év \times 4 parcella/kezelés), mind a mikroízeltlábúak esetében (1 helyszín \times 2 év \times 6 parcella/kezelés). Ambrus Gergely helyszínein az ismétlések száma összesen 9 volt (4 helyszín \times 2 év \times 1 parcella/kezelés + 1 helyszín \times 1 év \times 1 parcella/kezelés).

A futóbogarak fajdiverzitásának kezeléskénti összehasonlításához a Shannon-Wiener függvény általánosításának megfelelő Rényi-féle diverzitásprofil használtam ([TÓTHMÉRÉSZ 1997](#), [LÖVEI 2005](#)). A Rényi-féle diverzitásprofil statisztikai próbáját a következő α skálaparaméter értékek mellett végeztem el: $\alpha=0,01$, $\alpha=1,01$, $\alpha=2,01$, $\alpha=3,01$ és $\alpha=4,01$.

3 Eredmények

3.1 Futóbogarak egyed- és fajszámának alakulása

Talajcsapdázással 2011 és 2013 között Hidegkútról 1636, Budaörsről pedig 1043 egyedet gyűjtöttem be. A begyűjtött 46 fajból 13 csak a lomb és szénatakarással kezelt parcellákon jelent meg, viszont mindössze 6 fajt fordult elő csak a mulcsozatlan kontroll parcellákon. A vizsgált területek jellemző futóbogárfajai csökkenő gyakorisági sorrendben a következőek voltak: Hidegkúton a *Harpalus rufipes* (De Geer, 1774), *H. tardus* (Panzer, 1797), *H. distinguendus* (Duftschmid, 1812) (mellékletek 5. ábra), majd a *H. dimidiatus* (Rossi, 1790); míg Budaörsön a *Brachinus crepitans* (Linnaeus, 1758), *H. rufipes*, *H. distinguendus*, és végül az *Ophonus azureus* (Fabricius, 1775). Kiemelve a domináns fajokat azt látjuk, hogy összesen 6 faj (dominancia sorrendjében): a *H. rufipes*, *B. crepitans*, *Anchomenus dorsalis* (Pontoppidan, 1763), *Microlestes maurus* (Sturm, 1827), *Callistus lunatus* (Fabricius, 1775) és a *B. explodens* Duftschmid, 1812 egyedszámaira voltak bizonyíthatóan hatással a kezelések (2. táblázat).

Ha a Rényi-féle diverzitásprofilokból kiemeljük az $\alpha=0,01$, $\alpha=1,01$, $\alpha=2,01$, $\alpha=3,01$, $\alpha=4,01$ skálaparamétereket és a hozzájuk kapcsolódó diverzitás értékeket, akkor megállapítható, hogy a kétféle takarás csak az alacsony egyedszámban megjelent fajok által meghatározott diverzitásprofil-tartományra ($\alpha \leq 1,01$) volt hatással, de a dominánsok által meghatározott tartományra nem.

2. táblázat A mulcsozott és mulcsozatlan burgonyaparcellákról talajcsapdával begyűjtött futóbogárfajok egyedszáma (Budaörs és Hidegkút, 2011–2013; L: lombmulcs; K: kontroll; Sz: szénamulcs; 1. vonalköz: csak takart, 2. vonalköz (folytatás a következő oldalon): mindegyik, 3. vonalöz: csak kontroll pacellákon megjelent fajok; az azonos betűjelek a szignifikáns ($p < 0,05$) különbség hiányát jelzik; egytényezős varianciaanalízis és Tukey-féle post-hoc teszt $\log(x+1)$ -transzformált egyedszám-adatok alapján)

Fajok	L	K	Sz	Összesen
<i>Abax parallelepipedus</i> (Piller & Mitterpacher, 1783)	4	0	2	6
<i>Amara similata</i> (Gyllenhal, 1810)	1	0	0	1
<i>Calathus erratus</i> (Sahlberg, 1827)	1	0	1	2
<i>Callistus lunatus</i> (Fabricius, 1775)	b18	a0	bc27	45
<i>Carabus scabriusculus</i> Olivier, 1795	0	0	1	1
<i>Cicindela germanica</i> Linnaeus, 1758	0	0	1	1
<i>Harpalus pumilus</i> Sturm, 1818	2	0	2	4
<i>Ophonus laticollis</i> Mannerheim, 1825	0	0	1	1
<i>Ophonus rupicola</i> (Sturm, 1818)	1	0	0	1
<i>Poecilus cupreus</i> (Linnaeus, 1758)	2	0	6	8
<i>Syntomus pallipes</i> (Dejean, 1825)	4	0	4	8
<i>Trechus quadristriatus</i> (Schränk, 1781)	2	0	1	3
<i>Zabrus tenebrioides</i> (Goeze, 1777)	1	0	3	4
<i>Acupalpus meridianus</i> (Linnaeus, 1761)	1	1	3	5
<i>Amara aenea</i> (De Geer, 1774)	6	6	8	20
<i>Amara equestris</i> (Duftschmid, 1812)	4	3	3	10
<i>Anchomenus dorsalis</i> (Pontoppidan, 1763)	a6	ab8	b80	94
<i>Brachinus crepitans</i> (Linnaeus, 1758)	ab67	b22	a187	276
<i>Brachinus explodens</i> Duftschmid, 1812	a0	ab1	b15	16
<i>Calathus fuscipes</i> (Goeze, 1777)	22	14	35	71
<i>Carabus coriaceus</i> Linnaeus, 1758	23	13	20	56
<i>Harpalus affinis</i> (Schränk, 1781)	2	1	6	9
<i>Harpalus albanicus</i> Reitter, 1900	2	3	1	6
<i>Harpalus calceatus</i> (Duftschmid, 1812)	15	5	16	36
<i>Harpalus caspius</i> (Steven, 1806)	59	41	51	151
<i>Harpalus dimidiatus</i> (Rossi, 1790)	64	25	54	143

Fajok	L	K	Sz	Összesen
<i>Harpalus distinguendus</i> (Duftschmid, 1812)	85	43	64	192
<i>Harpalus griseus</i> (Panzer, 1797)	55	29	39	123
<i>Harpalus rubripes</i> (Duftschmid, 1812)	3	6	0	9
<i>Harpalus rufipes</i> (De Geer, 1774)	^{ab} 344	^a 187	^b 408	939
<i>Harpalus serripes</i> (Quensel, 1806)	8	9	11	28
<i>Harpalus smaragdinus</i> (Duftschmid, 1812)	3	1	1	5
<i>Harpalus tardus</i> (Panzer, 1797)	76	49	61	186
<i>Licinus cassideus</i> (Fabricius, 1792)	1	2	5	8
<i>Microlestes maurus</i> (Sturm, 1827)	^a 30	^{ab} 15	^b 9	54
<i>Ophonus azureus</i> (Fabricius, 1775)	28	19	25	72
<i>Ophonus cribricollis</i> (Dejean, 1829)	11	10	16	37
<i>Ophonus melletii</i> (Heer, 1837)	1	2	0	3
<i>Ophonus signaticornis</i> (Duftschmid, 1812)	20	9	4	33
<i>Pterostichus melas</i> (Creutzer, 1799)	0	1	3	4
<i>Calathus ambiguus</i> (Paykull, 1790)	0	1	0	1
<i>Cicindela campestris</i> Linnaeus, 1758	0	1	0	1
<i>Harpalus atratus</i> Latreille, 1804	0	1	0	1
<i>Ophonus diffinis</i> (Dejean, 1829)	0	1	0	1
<i>Ophonus rufibarbis</i> (Fabricius, 1792)	0	1	0	1
<i>Parophonus dejeani</i> Csiki, 1932	0	3	0	3
Egyedszám összesen	^b 972	^a 533	^b 1174	2679
Fajszám	35	33	36	46

(2. táblázat folytatása)

3.2 Százlábúak egyed- és fajszámának alakulása

Talajcsapdázással a 7 helyszínről összesen 271 százlábú egyedet gyűjtöttem be (3-4. táblázat). Az uralkodó fajok a Lithobiomorpha rend *Lithobius* neméből kerültek ki, ezek a következők voltak: *Lithobius mutabilis* L. Koch, 1862, *L. forficatus* (Linnaeus, 1758), *L. lapidicola* Meinert, 1872, *L. parietum* Verhoeff, 1899, *L. erythrocephalus* C.L. Koch, 1847, *L. (Sigibius) microps* Meinert, 1868. A budaörsi és a hidegkúti területeken a Scolopendromorpha rend két faja, a *Cryptops anomalans* Newport, 1844 valamint a *C. parisi* Brölemann, 1920 is megjelent, a *C. anomalans* viszonylag nagy egyedszámban. A Geophilomorpha rend legtöbbször begyűjtött fajai, a *Clinopodes flavidus* C.L. Koch, 1847 és a *Geophilus flavus* (De Geer, 1778) csak a kezeletlen kontrollparcellákon jelent meg. A takarásnak szignifikáns hatása a *L. mutabilis* faj esetében volt Budaörsön és Hidegkúton (3-4. táblázat).

3. táblázat Mulcsozott és mulcsozatlan burgonyaparcellákról talajcsapdával begyűjtött százlábúfajok egyedszáma (Budaörs és Hidegkút, 2011–2013; L: lombmulcs; K: kontroll; Sz: szénamulcs; 1. vonalköz: csak takart, 2. vonalköz: mindegyik, 3. vonalköz: csak kontroll pacellákon megjelent fajok; az azonos betűjelek a szignifikáns különbség hiányát jelzik; egytényezős varianciaanalízis és Tukey-féle post-hoc teszt $\log(x+1)$ -transzformált egyedszám- adatok alapján)

Fajok	L	K	Sz	Összesen
<i>Cryptops parisi</i> Brölemann, 1920	0	0	1	1
<i>Dignathodon microcephalus</i> (Lucas, 1846)	5	0	1	6
<i>Lithobius erythrocephalus</i> C.L. Koch, 1847	0	0	2	2
<i>Cryptops anomalans</i> Newport, 1844	3	3	7	13
<i>Henia illyrica</i> (Meinert, 1870)	0	1	1	2
<i>Lithobius crassipes</i> L. Koch, 1862	1	1	0	2
<i>Lithobius forficatus</i> (Linnaeus, 1758)	15	12	29	56
<i>Lithobius mutabilis</i> L. Koch, 1862	ab18	b3	a21	42
<i>Lithobius muticus</i> C.L. Koch, 1847	0	1	1	2
<i>Clinopodes flavidus</i> C.L. Koch, 1847	0	2	0	2
<i>Geophilus flavus</i> (De Geer, 1778)	0	1	0	1
Egyedszám összesen	42	24	63	129
Fajszám	5	8	8	11

4. táblázat Mulcsozott és mulcsozatlan burgonyaparcellákról talajcsapdával begyűjtött százlábúfajok egyedszáma (Budapest (Rákoscsaba), Gödöllő (Blaha városrész), Gödöllő (SZIE kísérleti tér), Isaszeg, Nagyecser, 2012–2013; K: kontroll; M: mulcs; 1. vonalköz: mindegyik, 2. vonalköz: csak takart pacellákon megjelent fajok)

Fajok	K	M	Összesen
<i>Lamyctes emarginatus</i> (Newport, 1844)	3	2	5
<i>Lithobius erythrocephalus</i> C.L. Koch, 1847	2	10	12
<i>Lithobius forficatus</i> (Linnaeus, 1758)	14	35	49
<i>Lithobius lapidicola</i> Meinert, 1872	1	5	6
<i>Lithobius mutabilis</i> L. Koch, 1862	20	44	64
<i>Lithobius parietum</i> Verhoeff, 1899	1	2	3
<i>Lithobius (Sigibius) microps</i> Meinert, 1868	1	0	1
<i>Stenotaenia linearis</i> (C.L. Koch, 1835)	2	0	2
Egyedszám összesen	44	98	142
Fajszám	8	6	8

3.3 Pattanóbogarak egyed- és fajszámának alakulása

Talajcsapdázással összesen 11 faj 261 egyedét sikerült begyűjtenem. A különféle takarasmódok között, illetve a kontroll parcellákhoz képest egyik fajnál sem, illetve az összesített egyedszámok között sem volt szignifikáns különbség (5. táblázat).

5. táblázat A mulcsozott és mulcsozatlan parcellákról begyűjtött pattanóbogár fajok egyedszáma Budaörsön és Hidegkúton 2011–2013, a táblázat első vonalköze a csak takart parcellákon, a második a mindkettőn, a harmadik pedig a csak takaratlanokon előforduló fajokat tartalmazza (L: lombmulcs; K: kontroll; Sz: szénamulcs)

Fajok	L	K	Sz	Összesen
<i>Adrastus rachifer</i> (Geoffroy, 1785)	1	0	0	1
<i>Agriotes sputator</i> (Linnaeus 1758)	1	0	2	3
<i>Athous</i> (<i>Orthathous</i>) <i>bicolor</i> (Goeze, 1777)	0	0	1	1
<i>Cardiophorus erichsoni</i> Buysson, 1901	1	0	0	1
<i>Agriotes ustulatus</i> (Schaller, 1783)	26	30	18	74
<i>Agrypnus murinus</i> (Linnaeus, 1758)	3	13	5	21
<i>Drasterius bimaculatus</i> (Rossi, 1790)	37	27	58	122
<i>Hemicrepidius hirtus</i> (Herbst, 1784)	9	8	6	23
<i>Melanotus crassicolis</i> (Erichson, 1841)	2	5	6	13
<i>Athous</i> (<i>Athous</i>) <i>haemorrhoidalis</i> (Fabricius, 1801)	0	1	0	1
<i>Melanotus punctolineatus</i> Pelerin, 1829	0	1	0	1
Egyedszám összesen	80	85	96	261
Fajszám	8	7	7	11

3.4 Mikro-ízeltlábú csoportok egyedszámának alakulása

Talajszondával 2014-ben és 2015-ben összesen 10779 ízeltlábú egyedet csapdáztam, melyek 66 %-a szénával takart parcellákról, 34 %-a pedig a kezeletlen parcellákról került elő. A talajszondával végzett csapdázás esetében szignifikáns ($p < 0,05$) különbség volt a takart és takaratlan parcellák össz-egyedszámai között. Itt az ugróvillások két rendjénél (az Entomobryomorpha és a Poduromorpha rendeknél), valamint a légylárvák esetében szignifikáns volt a szénatakarásnak tulajdonítható egyedszámnövekedés a kontroll parcellákon mérthez képest (6. táblázat).

Talajmintavételezés során a 2014-es és a 2015-ös évben összesen 8321 ízeltlábú egyedet gyűjtöttem be. Az egyedek 57 %-a szénával takart parcellákról került elő, 43 % pedig a takaratlan kontroll parcellákról. A talajmintavételezés esetében összességében ugyan nem volt szignifikáns a kezelések közötti különbség, de a Collembola alosztály egyik rendjének (Entomobryomorpha) és az ágascsápúak Paupoda rendjének egyedszám-értékeit a szénatakarás szignifikáns mértékben megnövelte (7. táblázat).

6. táblázat Talajszondával gyűjtött mikroízeltlábúak szénával takart és takaratlan parcellákon (Hidegkút, 2014-2015), a táblázat mindegyik taxon esetében a begyűjtött egyedek átlagos egyedszámait mutatja \pm sztenderd hibával, *-gal megjelölve a mulcsozott és a mulcsozatlan parcellákon mért adatok közötti szignifikáns különbségeket ($p < 0,05$), Mann-Whitney U teszttel kiszámolva

Mikroízeltlábúak csoportjai	Mulcsozott	Mulcsozatlan	p érték
Acari	115,8 \pm 83,9	91,2 \pm 103,3	0,242
Araneae 5 mm <	0,3 \pm 0,7	0,3 \pm 0,9	0,799
Araneae 5 mm >	0,7 \pm 1,2	1 \pm 1,5	0,59
Blattaria	0,3 \pm 0,6	0 \pm 0	0,514
Chilopoda 5 mm <	0,9 \pm 1,4	0,6 \pm 1,2	0,63
Chilopoda 5 mm >	0 \pm 0	0,2 \pm 0,6	0,755
Cicada lárva	0 \pm 0	0 \pm 0	1
Coleoptera epigeic	30,2 \pm 16,1	20,5 \pm 9,9	0,128
Coleoptera euedaphic	0,3 \pm 0,9	0,3 \pm 0,9	0,755
Collembola Entomobriomorpha	324,9 \pm 266,3	124,8 \pm 93,9	0,024*
Collembola Poduromorpha	7,3 \pm 12,5	0,8 \pm 0,8	0,003*
Collembola Symphypleona	37,3 \pm 50,6	16,5 \pm 18,2	0,347
Diplopoda 5 mm <	0,9 \pm 2,3	1,1 \pm 1,2	0,242
Diplopoda 5 mm >	0 \pm 0	0,1 \pm 0,3	0,755
Diplura	0,8 \pm 1,2	0,5 \pm 0,7	0,887
Diptera imágó	9,3 \pm 9,8	7,3 \pm 5,8	0,843
Diptera lárva	22,8 \pm 30,6	5,8 \pm 6,4	0,045*
Formicidae	11,8 \pm 22,6	8 \pm 7,6	0,671
Hemiptera nem Cicada lárva	0,5 \pm 1	0,8 \pm 1	0,378
Hymenoptera nem Formicidae	1,3 \pm 0,9	1,8 \pm 2,8	0,551
Isopoda	29,6 \pm 49,3	18,9 \pm 32,6	0,63
Orthoptera	0 \pm 0	0,1 \pm 0,3	0,755
Egyéb holometamorf lárva	1 \pm 1,5	0,1 \pm 0,3	0,266
Paupoda	0,1 \pm 0,3	0 \pm 0	0,755
Protura	0 \pm 0	0 \pm 0	1
Pseudoscorpiones	0,5 \pm 0,7	0,7 \pm 1,1	1
Psocoptera	0 \pm 0	0 \pm 0	1
Symphyla	0 \pm 0	0 \pm 0	1
Thysanoptera	0,2 \pm 0,4	0,1 \pm 0,3	0,755
Zygentomata	0 \pm 0	0,3 \pm 0,6	0,514

7. táblázat Talajmintákkal gyűjtött mikroízeltlábúak szénával takart és takaratlan parcellákon (Hidegkút, 2014-2015), a táblázat mindegyik taxon esetében a begyűjtött egyedek átlagos egyedszámait mutatja \pm sztenderd hibával, *-al megjelölve a mulcsozott és a mulcsozatlan parcellákon mért adatok közötti szignifikáns különbségeket ($p < 0,05$), Mann-Whitney U teszttel kiszámolva

Mikroízeltlábúak csoportjai	Mulcsozott	Mulcsozatlan	p érték
Acari	266.1	$\pm 240.1 \pm 54.6$	0.932
Araneae 5 mm <	0.0 ± 0.0	0.1 ± 0.1	0.755
Araneae 5 mm >	0.0 ± 0.0	0.0 ± 0.0	1
Blattaria	0.0 ± 0.0	0.0 ± 0.0	1
Chilopoda 5 mm <	0.8 ± 0.4	0.7 ± 0.4	0.799
Chilopoda 5 mm >	0.2 ± 0.1	0.0 ± 0.0	0.514
Cicada lárva	0.1 ± 0.1	0.0 ± 0.0	0.755
Coleoptera epigeic	5.2 ± 1.0	5.9 ± 1.0	0.755
Coleoptera euedaphic	0.4 ± 0.3	0.0 ± 0.0	0.319
Collembola Entomobriomorpha	65.2 ± 13.7	11.4 ± 2.0	$<0.001^*$
Collembola Poduromorpha	18.5 ± 5.3	11.8 ± 7.0	0.028^*
Collembola Symphypleona	3.5 ± 1.1	4.1 ± 2.1	0.887
Diplopoda 5 mm <	0.7 ± 0.4	0.3 ± 0.2	0.671
Diplopoda 5 mm >	0.1 ± 0.1	0.0 ± 0.0	0.755
Diplura	0.6 ± 0.2	0.1 ± 0.1	0.16
Diptera imágó	0.2 ± 0.1	0.1 ± 0.1	0.755
Diptera lárva	1.1 ± 0.3	1.3 ± 0.7	0.551
Formicidae	0.8 ± 0.5	6.1 ± 5.0	0.319
Hemiptera nem Cicada lárva	0.3 ± 0.2	2.8 ± 2.7	0.799
Hymenoptera nem Formicidae	0.0 ± 0.0	0.1 ± 0.1	0.755
Isopoda	0.0 ± 0.0	0.0 ± 0.0	1
Orthoptera	0.0 ± 0.0	0.0 ± 0.0	1
Egyéb holometamorf lárva	0.0 ± 0.0	0.0 ± 0.0	1
Paupoda	21.0 ± 4.0	9.3 ± 3.6	0.033^*
Protura	0.1 ± 0.1	0.0 ± 0.0	0.755
Pseudoscorpiones	5.4 ± 2.3	1.8 ± 0.8	0.378
Psocoptera	0.4 ± 0.2	0.5 ± 0.2	0.755
Symphyla	3.9 ± 1.1	2.4 ± 0.7	0.319
Thysanoptera	0.0 ± 0.0	0.3 ± 0.1	0.319
Zygentomata	0.0 ± 0.0	0.0 ± 0.0	1

3.5 A széna- és lombmulcsozás hatása a burgonyatermesre

2011–2013-ig Hidegkúton és Budaörsön összesen 396,17 kg volt a burgonyagumók hozama. Ennek a mennyiségnek körülbelül 38 %-a termett a lombbal, közel 42 %-a szénával és körülbelül 20 %-a a kezeletlen parcellákon. Szignifikáns különbséget mértem a mulcsozatlan és a mulcsozott parcellák termésátlagai között ($p=0,038$).

A lombbal takart parcellák összesített termésmennyiségének (152,78 kg) körülbelül 82 %-a hibátlan volt. A fennmaradó mennyiség felén, azaz a gumók 9 %-án, pajor vagy vetési bagolylepkelárva okozta odvasítást tapasztaltam, a maradék 9 %-on pedig drótférges okozta fűrés kártételt. A szénatakarás esetében az összes termésmennyiségnek (165,84 kg) körülbelül 65 %-án nem volt károsítás. A maradék 22 %-án odvasítás, 13 %-án pedig fűrés kártételt regisztráltam. A kezeletlen parcellák termésmennyiségének (77,55 kg) körülbelül 70 %-a maradt épen, 11 %-án odvasítást, 19 %-án fűrészt figyeltem meg.

A lombtakarás esetében szignifikáns ($p<0,05$) mértékben magasabb volt az egészséges, viszont alacsonyabb az odvasított gumók aránya. A szénával takart parcellákon szignifikáns ($p<0,05$) mértékben nagyobb volt az odvasított gumók mennyisége. A fűrés kártétel esetében viszont a különböző kezelési módban részesített parcellák hozamában nem volt szignifikáns különbség.

3.6 Új tudományos eredmények

- Talajcsapdázás alapján mind a széna, mind a lombmulcs növeli a futóbogár-együttesek egyedszámát, de statisztikailag is kimutatható egyedszámnövekedést csak a szénatakarás idéz elő.
- Az *Anchomenus dorsalis*, *Brachinus crepitans*, *B. explodens*, *Callistus lunatus*, *Harpalus rufipes* és a *Microlestes maurus* futóbogár fajok egyedszámaira nézve pozitív hatása van a talajtakarásnak.
- A széna- és a lombmulcs a takaratlan talajfelszínhez képest megnöveli a futóbogarak fajdiverzitását a ritka fajok esetében, de a domináns fajok diverzitását nem befolyásolja.
- A százlábú-együttesek egyedszáma nagyobb a szénával takart parcellákon, mint a takaratlanokon.
- A *Lithobius mutabilis* és a *L. erythrocephalus* százlábúfajok egyedszámaira nézve pozitív hatása van a talajtakarásnak.
- A pattanóbogár imágók egyedszámát sem a lomb-, sem a szénamulcs nem befolyásolja.
- Talajszondával és talajmintavételezéssel felmérve a mikro-ízeltlábúak nagyobb egyedszámban jelennek meg a szénával takart parcellákon, mint a takaratlanokon. A talajszonda esetében az ugróvillások közül az Entomobriomorpha és a Poduromorpha csoportoknál, valamint a Diptera lárváknál; a talajmintavételezés esetében pedig az Entomobriomorpha és a Paupoda csoportnál magasabb a szénával takart parcellákon mért egyedszám a takaratlan parcellák értékeihez képest.
- A mulcsozás megnöveli a burgonya gumóhozamát.
- A szénával takart parcellákhoz viszonyítva a lombtakarás esetében nagyobb az egészséges, viszont kisebb az odvasított gumók aránya. A fűráskártétel esetében viszont a különböző kezelési módok hatásában nincs különbség.
- Megállapítottam, hogy mind az EDAPHOLOG® talajszonda, mind a talajmintavételezés alkalmas arra, hogy kimutassuk vele a mulcsozás mikroízeltlábúak előfordulására gyakorolt hatását, a két módszer azonban nem helyettesíti, hanem kiegészíti egymást.

4 Következtetések és javaslatok

- Talajcsapdázással vizsgálva a szerves mulcsozás képes megnövelni egyes futóbogár- és százlábúfajok egyedszámát, viszont a pattanóbogaraknál ez nem tapasztalható.
- A szénatakarás megnöveli a vizsgált mikro-ízeltlábú csoportok egyedszámát.
- A takart burgonyaparcellák gumóhozama jelentős mértékben meghaladja a takaratlanokét.
- Lombmulcs használata esetén kevesebb odvasított gumó várható, mint szénamulcs vagy mulcsozatlan parcellák esetén.
- Javaslom a mikroparcellás mulcsozási kísérletek folytatását kis- és nagyparcellás, valamint üzemi méretű burgonyaparcellákon.
- Javaslom a domináns mikro-ízeltlábúak faji szintű nyomonkövetését takart és takaratlan parcellákon.

5 Dudás Péter közleményei

5.1 Közlemények az értekezés témaköréből

Tudományos cikkek:

- DOMBOS, M., KOSZTOLÁNYI, A., SZLÁVE CZ, K., GEDEON, CS., FLÓRIÁN, N., GROÓ, Z., DUDÁS, P., & BÁNSZEGI, O. (2017): EDAPHOLOG monitoring system: automatic, real-time detection of soil microarthropods. *Methods in Ecology and Evolution*, 8 (3) 313–321. p.
- DUDÁS, P., AMBRUS, G., PILTZ, M. & TÓTH, F. (2013): Avartakarással kezelt és kezeletlen burgonyatáblák százlábúegyütteseinek (Chilopoda) felmérése talajcsapdázással. *Állattani Közlemények*, 98 (1–2): 47–56. p.
- DUDÁS, P., GEDEON, CS., MENYHÁRT, L., AMBRUS, G. & TÓTH, F. (2016): The effect of mulching on the abundance and diversity of ground beetle assemblages in two Hungarian potato fields. *Columella – Journal of Agricultural and Environmental Sciences*, 3 (1) 45–53. p.
- DUDÁS, P., MENYHÁRT, L., GEDEON, CS., AMBRUS, G. & TÓTH, F. (2016): The effect of hay mulching on soil temperature and the abundance and diversity of soil-dwelling arthropods in potato fields. *European Journal of Entomology*, 113: 456–461. p.

Konferencia összefoglalók:

- DUDÁS, P., AMBRUS, G., PILTZ, M. & TÓTH, F. (2013): Mulcsozott es mulcsoztatlan burgonyatáblák százlábú (Chilopoda) együtteseinek az összehasonlítása. 59. *Növényvédelmi Tudományos Napok* 33.
- DUDÁS, P., AMBRUS, G., PILTZ, M. & TÓTH, F. (2013): Mulcsozott és mulcsoztatlan burgonyaparcellák ragadozó ízeltlábú együtteseinek az összehasonlítása. *XXIII. Keszthelyi Növényvédelmi Fórum* 137–142.
- DUDÁS, P., PILTZ, M. & TÓTH, F. (2012): Mulcsozott burgonyatáblák leggyakoribb futóbogár-fajjai. *VI. Európai Kihívások Nemzetközi Konferencia* CD
- DUDÁS, P., PILTZ, M. & TÓTH, F. (2012): Mulcsozott és mulcsoztatlan burgonyatáblák futóbogár-együtteseinek az összehasonlítása. *Tavaszi Szél 2012* 12–20.

- DUDÁS, P., PILTZ, M., AMBRUS, G. & TÓTH, F. (2012): The effect of mulching on the species composition of Carabid and Arachnid populations of potato. *PhD hallgatók VIII. Nemzetközi konferenciája CD*
- TÓTH, F., AMBRUS, G., BALOG, A., BOZINÉ PULLAI, K., DUDÁS, P., LAKINÉ SASVÁRI, Z., MÉSZÁROSNÉ PÓSS, A., NAGY, P., PETRIKOVSZKI, R., PUTNOKY CSICSÓ, B., SIMON, B., SÜDINÉ FEHÉR, A., TURÓCZI, GY. & ZALAI, M. (2018): A talajtakarás egyes növényvédelmi vonatkozásainak vizsgálata. *64. Növényvédelmi Tudományos Napok* 42.

5.2 Egyéb közlemények

- AMBRUS, G., DUDÁS, P. & TÓTH, F. (2013): Adatok a burgonyabogár (*Leptinotarsa decemlineata*, SAY, 1824) hazai ragadozóihoz. *59. Növényvédelmi Tudományos Napok* 83.
- AMBRUS, G., DUDÁS, P. & TÓTH, F. (2013): Mono-diet of agrobiont spiders (*Xysticus* sp., *Tibellus* sp.) on larvae of the Colorado potato beetle (*Leptinotarsa decemlineata*). *19th International Congress of Arachnology* 173.
- AMBRUS, G., DUDÁS, P. & TÓTH, F. (2013): The effect of mulching on spiders of potato fields. *19th International Congress of Arachnology* 172.
- AMBRUS, G., DUDÁS, P., SZALAI, M. & TÓTH, F. (2018): Habitat manipulation: the effect of mulching on dominant and non-dominant spider species. *31st European Congress of Arachnology* 32.
- AMBRUS, G., FEJES, A., DUDÁS, P. & TÓTH, F. (2014): Adatok a burgonyabogár (*Leptinotarsa decemlineata*) hazai ragadozóihoz II. *60. Növényvédelmi Tudományos Napok* 40.
- AMBRUS, G., FEJES, A., DUDÁS, P. és TÓTH, F. (2014): Antipredátor mozgásformák a burgonyabogár lárvák (*Leptinotarsa decemlineata*) esetében. *60. Növényvédelmi Tudományos Napok* 87.
- FLÓRIÁN, N., DUDÁS, P., DÁNYI, L. & DOMBOS, M. (2015): Extrém aszály hatása *Collembola* populációk dinamikájára egy kiskunsági homokpusztagyepen. *10. Magyar Ökológus Kongresszus* 54.